keturkampio formos, o kapo Nr. 2 - geležinė, apvali Kapas Nr. 2 priklauso moteriai, nes prie galvos ras ti du žalvariniai auskarai iš apvalios vielos apskrit žiedo su prikabintais dviem pailgais kabučiais. Auskarai labai sunykę.

Sprendžiant iš laidojimo ir rastų negausių įkapių, kapai datuotini XIV-XV a. Tačiau čia rasta žalvarinė įvijinė apyrankė ir įvijinis žiedas rodytų, kad gali būti ir senesnių kapų.

Artimiausiu metu reikėtų nustatyti kapinyno ribas, nes J. Baršauskas aiškina, kad, ardamas lauką, jis rasdavęs pavienių kaulų ir už sodybos ribų, greta esančiose kalvelėse. 1986 m. pavasarį šiems darbams nebuvo galimybės, nes kalvelėse žaliavo rugiai.

Jonas Genys

VARNIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI

Kapinynas yra Varnių miestelio centre, kairiajame Varnelės krante. Didelę jo dalį užima XVIII a. antrojoje pusėje pastatytas kunigų seminarijos pastatas. Istoriografijoje aptinkama nuomonė, kad čia yra stovėjusi ir 1421 m. baigta statyti medinė katedra. Be to, spėjama, kad šiose kapinaitėse, rašytiniuose šaltiniuose minimose jau 1507 m., palaidotas Mikalojus Daukša.

1984 ir 1987 m. PRPI Klaipėdos skyriaus archeologai ištyrė 154 m^2 plotą, aptiko 61 kapą. Apytikriai nustatytos kapinyno ribos, chronologija, išaiškinti seminarijos pastato statybos etapai.

Paminklas yra labai apardytas. Mirusieji laidoti tankiai, kelis kartus toje pačioje vietoje. Duobių kontūrai neaiškūs, išryškėjo tik kelių kapų duobių dugnų dydis - 1,9-2,0x0,6-0,8 m. Griaučiai nuo dabartinio žemės paviršiaus yra 0,63-2,7 m. gylyje. Mirusieji laidoti lentiniuose, geležinėmis vinimis sukal-

tuose karstuose. Tik kape Nr. 21 mirusysis galėjo būti palaidotas skobtiniame karste. Laidota galva į V, PV, ŠV ir tik kapuose Nr. 3, 7, 8 - galva į P, PR. Griaučiai guli aukštielninki, rankos sudėtos dubens srityje ar kiek aukščiau, rečiau viena ranka ištiesta palei šoną, kojos - ištiestos.

Kapinyno teritorijoje rasta ir sudegintų žmonių kaulų, o R jo pakraštyje, 1x1,2 m dydžio duobės dugne, buvo supiltų sudegintų ir sumestų nedegintų žmonių kaulų. Ten pat rasta ugnyje perdegusių vinių be galvučių, degėsių. Duobė (pavadinta kapu Nr. 43) iškasta nuo XVIII a. buvusio žemės paviršiaus. Matyt, čia palaidotos seminarijos statybų sunaikintų kapų liekanos.

Daugumoje kapų įkapių nėra arba jos menkos (peiliukas, žiedas). Tai vėlyvesnieji kapai. Tačiau radiniai iš suardytų kapų (ietigaliai, puodai, miniatiūriniai kirvukai, segės, amuletai ir kiti) rodo, kad buvo laidojama su žymiai gausesnėmis įkapėmis. Prie tokių galima priskirti kapus Nr. 40 ir 41. Kape Nr. 40 palaidotas vyras. Kairėje kaukolės pusėje rastas įmovinis ietigalis su siaura rombo formos pjūvyje plunksna. Kairėje dubens pusėje gulėjo kriauninis peilis odinėse makštyse, mažo kriauninio peiliuko geležtė, dvinariai žąslai, galąstuvas. Aukščiau kairojo dubens aptiktos odinės piniginės su žalvarine sagtele, apkaustų liekanos. Ten pat ir kojų srityje rasti trys žalvariniai žiedai ir dvi geležinės sagtys.

Kape Nr. 41, taip pat kairėje dubens pusėje, aptikta mirusiajai įdėtų įkapių, tarp kurių buvo moneta su vytimi ir stulpų vartais, leidžianti datuoti kapą XV a. antrąja puse, smiltainio verspstukas, trigubas žalvarinis karoliukas, žalvarinis žvangutis, kryžinio smeigto (?) galvutė (dydis 5,1x5,0 cm), pasaginė segė cilindriniais galais ir du žalvariniai žiedai.

Didžioji radinių dalis yra pavieniai daiktai iš suardytų kapų. Iš viso rasta 50 peilių ir jų fragmentų. Jie įtveriamieji ir kriauniniai. Dalis peilių yra odinėse makštyse, kriaunos medinės ir kaulinės.

Rasti 4 įmoviniai ietigaliai. Du iš jų su siaura rombo formos pjūvyje plunksna, o kiti du su karklo lapo formos plunksna. Iš atsitiktinių radinių minėtini du miniatiūriniai kirvukai, be to, keli galąstuvai, verpstukai. Iš verpstukų išsiskyrė 1,7 cm skersmens ir 0,4 cm aukščio verpstukas iš gintaro. Jis puoštas koncentriniais ratais ir 12 įgręžtų duobučių briaunoje.

Kapinyne rasta puodų šukių ir vienas gerai išsilaikęs puodas. Jo angos briaunelė nežymiai atlenkta į išorę, viršus puoštas įkartomis, o petukai bei šonai - tiesiomis ir vingiuotomis linijomis.

Gausiausią papuošalų dalį sudaro žalvarinės segės (24) ir žiedai (102). Segės - pasaginės su gyvuliniais ir cilindriniais galais, apskritos plokščios skardinės, žiedinės plokščiu lankeliu. Viena žiedo formos segė padaryta iš susuktų žalvarinių vielų.

Žiedai žalvariniai ir alaviniai, keli ir pasidabruoti (?). Daugiausia rasta žiedų plačia įvairiai ornamentuota rombo formos priekine dalimi. Nemaža ir juostinių žiedų su ovalo formos "akute" ar profiliuotu išplatėjimu. Pirmieji - puošti nago įspaudus primenančiu ornamentu, antrieji - įgręžtomis duobutėmis. Atskirai reikia paminėti žiedą iš trijų susuktų žalvarinių vielų, kurių galai sukryžiuoti priekinėje dalyje ir užkišti už lankelio. Perkasoje Nr. 14 rasti du vienas į kitą sumauti žiedai (vienas jų su "IHS"), į žiedus įspraustos dvi monetos. Perkasoje Nr. 13 du žalvariniai žiedeliai - juostinis ir iš siauros juostelės su tordiruota priekine dalimi bei užkeistais galais - užmauti ant įtveriamojo peilio.

Kitokių dirbinių rasta žymiai mažiau. Tai smeigtukai su plona adata ir maža apskrita galvute, pintos antkaklės su pailga profiliuota plokštele fragmentas, žalvariniai trigubi ir keturgubi karoliukai, statinaitės ir žemo cilindro formos gintariniai karoliai, žalvariniai žvangučiai, apkaustytas žvėries nagas-amuletas, žalvarinis auskaras, diržų sagtys ir grandys, žalvarinio rakto fragmentas.

Surinkta 15 XV-XVII a. monetų, tik viena iš jų rasta kape Nr. 41 (plačiau apie jas žr. p. 196).

Dauguma radinių yra tipiški XV-XVII a. kapams. Tačiau dalis galėtų būti ir iš kiek senesnių kapų. Tai gintarinis miniatiūrinis verpstukas, pasaginė segė gyvuliniais galais, aprūkęs puodas, puoštas įkartomis ir tiesiomis bei vingiuotomis rievelėmis, ir kai kurie kiti radiniai. Kad čia laidota ir XIV a., rodo deginti žmonių kaulai.

Tyrinėtas kapinynas yra seniausios dabar žinomos varniškių kapinaitės. Gyvenvietė rašytiniuose šaltiniuose (Warnen) paminėta 1370 m. (H. Vartbergė).

Kartu tyrinėtas ir buvusios kunigų seminarijos pastatas. Nustatyta, kad į V pusę nukreipto rizalito pamatai išmūryti iš akmenų ir plytų, siekia tik iki 1 m gylio. Tuo tarpu kitų sienų pamatai mūryti iš plytų, siekia iki 3 m gylio. Pirmieji pamatai greičiausiai yra 1740 m. statytos varpinės. 1769-1771 m. buvo statoma seminarija. Į ją įjungta ir kiek anksčiau pastatyta varpinė. Senesnių mūrinių ar medinių pastatų liekanų neaptikta.

Birutė Lisauskaitė

ŽUVYČIŲ KAPINYNAS

Kapinynas yra Trakų rajone, ŠR Žuvyčių kaimo pakraštyje, kairiajame Vuolastos upelio krante. Tai apie 1 ha dydžio kalva, vietinių vadinama "Ąžuolynu".

Iki šio amžiaus ketvirto dešimtmečio čia buvo dirbami laukai. Ardami žemę, rasdavo žmonių kaulų, geležinių bei žalvarinių dirbinių. Prieš Antrąjį pasaulinį karą ant šios kalvos eigulys Beganskas pasistatė sodybą. Statydamas pastatus, jis taip pat rasdavęs daug kaulų PR kalvos pakraštyje. Matyt, ši kalvos dalis tada dar buvo mažiau nuniokota.

1987 m. Trakų istorijos muziejus ištyrė 50 m^2 plotą. Rasta 16 kapų; 5 moterų, 1 vyro, 2 vaikų.